

Ziya Gökalpı Unutmadık

– Ahmet AYAZ · 31 Ekim 2022

ZİYA GÖKALPI UNUTMADIK

Ahmet AYAZ

Gaziantep Güneş Gazetesi 1 Kasım 2022

25 Ekim Ziya Gökalp'ın ölüm yıldönümüdür. O'nu ölümünün 98. Yılında da, unutmadık. Ziya Gökalp 1923 yılında yayımladığı (Türkçülüğün Esasları) adlı kitabı ile tanınır. (Atanın içkisi köpüklü kırmızı, Arpa suyu içme adedi bir Kırgız). Ayrıca (Demir sana tapar, şimşek baş eğer, İsteme sena yarat, görme sen göster.) Mısraları usumda 1950 lili, öğrencilik yıllarımdan beri saklı durur. Şimdi aşağıya öz geçmişini alıyorum.

Tam adı Mehmet Ziya Gökalp, 23 Mart 1875'te Diyarbakır'da doğdu. 25 Ekim 1924'te İstanbul'da yaşamını yitirdi. Asıl ismi Mehmet Ziya. Babası yerel bir gazetede çalışan memurdu. Eğitimine Diyarbakır'da başladı. Amcasından geleneksel İslam ilimlerini öğrendi. 18 yaşında intihara teşebbüs etti. Bir yıl sonra 1895'te İstanbul'a gitti. Baytar Mektebine kaydını yaptırdı. Buradaki öğretimi sırasında İbrahim Temo ve İshak Sukûti ile ilişki kurdu. Jön Türkler'den etkilendi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı. Muhalif eylemleri nedeniyle 1898'de tutuklandı. Bir yıl cezaevinde kaldı. Serbest bırakıldıktan sonra 1900'de Diyarbakır'a sürgüne gönderildi. 1908'e kadar Diyarbakır'da küçük memuriyetler yaptı. 2'nci Meşrutiyetten sonra İttihat ve Terakki'nin Diyarbakır şubesini kurdu ve temsilcisi oldu. "Peyman" gazetesini çıkardı. 1909'da Selanik'te toplanan İttihat Terakki Kongresi'ne Diyarbakır delegesi olarak katıldı. Bir yıl sonra, örgütün Selanik'teki merkez yönetim kuruluna üye seçildi. 1910'da kurulmasında öncülük yaptığı İttihat Terakki İdadisi'nde sosyoloji dersleri verdi. Bir yandan da "Genç Kalemler" dergisini çıkardı. 1912'de Ergani Maden'den Meclis-i Mebusan'a seçildi, İstanbul'a taşındı. Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer aldı. Derneğin yayın organı "Türk Yurdu" başta olmak üzere Halka Doğru, İslam Mecmuası, Milli Tettebular Mecmuası, İktisadiyat Mecmuası, İçtimaiyat Mecmuası, Yeni Mecmua'da yazılar yazdı. Bir yandan da Darülfünun-u Osmani'de (İstanbul Üniversitesi) sosyoloji dersleri verdi.

1'inci Dünya Savaşında Osmanlı'nın yenilmesinden sonra tüm görevlerinden alındı. 1919'da İngilizler tarafından Malta Adası'na sürgüne gönderildi. 2 yıllık sürgün döneminden sonra Diyarbakır'a gitti, Küçük Mecmua'yı çıkardı.

1923'te Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyeti Başkanlığı'na atandı, Ankara'ya gitti. Aynı yıl İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Diyarbakır mebusu olarak girdi.

1924'te kısa süren bir hastalığın ardından İstanbul'da yaşamını yitirdi.

Osmanlı Devleti'nin parçalanma sürecinde yeni bir ulusal kimlik arayışına girdi. Düşüncesinin temelinde, Türk toplumunun kendine özgü ahlaki ve kültürel değerleriyle, Batı'dan aldığı bazı değerleri kaynaştırarak bir senteze ulaşma çabası yatıyordu. "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" diye

özetlediği bu yaklaşımın kültürel ögesi Türkçülük, ahlaki ögesi de İslamcılıktı.

Uluslararası kültürün yapıcı ögesinin ulusal kültürler olduğunu savundu. Saray edebiyatının

karşısına halk edebiyatını koydu. Batı'nın teknolojik ve bilimsel gelişmesini sağlayan pozitif bilim

anlayışını benimsedi. Dini, toplumsal birliğin sağlanmasında yardımcı bir öge olarak değerlendirdi.

Toplumsal modeli, Emile Durkheim'in teorik temellerini kurduğu "dayanışmacılık" temelinde şekillendi.

Bireyi temel alan liberalizm ile çatışmacı toplumu temel alan Marksizm'e karşı mesleki örgütleri temel

toplum birimi olarak kabul eden solidarizmde karar kıldı.

Toplumsal ve siyasi görüşlerini anlattığı sayısız makale yazdı. "Türkçülük" düşüncesini sistemleştirdi. Milli

edebiyatın kurulması ve gelişmesinde önemli rol oynadı.

Ziya Gökalp Eserleri

- Kızıl Elma (1914)
- Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak (1929)
- Yeni Hayat (1930)
- Altın Işık (1927)
- Türk Töresi (1923)
- Doğru Yol (1923)
- Türkçülüğün Esasları (1923)
- Türk Medeniyet Tarihi (1926, ölümünden sonra)
- Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler (ölümünden sonra)
- Altın Destan
- Üç Cereyan
- Limni ve Malta Mektupları